

Handreiking

voor een evenwichtige plek voor 'Opwekking' in
de liturgie

Deputaten Kerkmuziek

juni 2009

Deze Handreiking werd opgesteld in opdracht van de Generale Synode van Zwolle-Zuid, 2008. De Handreiking beoogt een juiste omgang met liederen uit het Opwekkingsrepertoire in de Gereformeerde liturgie.

Steunpunt Liturgie

Handreiking voor een evenwichtige plek voor 'Opwekking' in de liturgie

Van Deputaten Kerkmuziek, juni 2009.

De Generale Synode van Zwolle-Zuid in 2008 gaf Deputaten Kerkmuziek de opdracht om een beperkt aantal 'opwekkingsliederen' te selecteren en de kerken te dienen met een liturgische en theologische handreiking. § 1 vormt de handreiking en § 2 een illustratie van de toepassing ervan. De geselecteerde liederen staan in § 3. In § 4 staan een paar literatuurverwijzingen.

1. Handreiking

Bijzondere plaats

- In de kerken nemen de Psalmen de eerste plek in, verder is er ruimte voor de vrijgegeven Gezangen. Daarnaast is een aparte plek voor een beperkt aantal liederen uit het evangelicale repertoire, liederen uit de bundel 'Opwekking', nl. 'voor bijzondere diensten of bijzondere momenten in de dienst'.
- Opwekkingsliederen behoren over het algemeen tot een ander genre dan de gezangen in het Gereformeerd Kerkboek. Ze verschillen in muziekstijl, taal(gebruik) en inhoud. Het is niet de bedoeling de selectie op te nemen in het nieuwe Kerkboek; ze zijn vrijgegeven voor bijzondere momenten. Het is aan elke kerkenraad om voor de eigen gemeente te bepalen welke plek deze opwekkingsliederen krijgen.

Oppassen...?!

- Opwekkingsliederen staan tegen de achtergrond van de Pinkstertheologie, met accent op het werk van de Geest, aanbidding, de gaven van de Geest en genezing. Oppassen dus? Allereerst: niet de herkomst van een lied is bepalend, maar de inhoud; veel liederen blijken Bijbels-verantwoord te zijn. Tegelijk: wees niet naïef, maar ook alert.
- De GS van 2008 benoemde daarom deze valkuilen:
  - wees erop bedacht dat niet 'de mens met z'n vroomheid centraal staat',
    - alsof het draait om ons gevoel en onze vroomheid;
  - wees alert op 'onbijbelse overwinningstheologie',
    - alsof er geen kruis-dragen en lijden meer is;
  - wees alert op 'remonstrantse invloeden',
    - alsof het draait om de keus van de mens.
- Uit balans:
  - In veel opwekkingsliederen wordt Gods majesteit (soevereiniteit, heiligheid, verhevenheid) wordt bezongen; het zijn vaak aanbiddingsliederen en dat is prachtig!
  - Maar: Gods majesteit komt tekort
    - als vooral óns kiezen, geloven en voelen bezongen wordt;
    - als de schuldbelijdenis geen echte stem krijgt;
    - als het onderscheid tussen God en schepsel lijkt weg te vallen;
    - als het door melodie en herhaling gaat draaien om het aanbiddings-gevoel
  - Ook met Psalmen en gezangen kun je een onevenwichtige liturgie maken: b.v. door de keus van de coupletten 'veel geborgenheid, weinig schuldbelijdenis'. De (begeleiding van) Psalmen en gezangen roepen ook gevoel op. Maar doordat het muziekgenre van Opwekking meer gericht is op 'snelle emotie', is Opwekking hier meer kwetsbaar. Met het 'aanbiddingsblok' in de liturgie van pinksterdiensten wordt soms juist welbewust een bepaalde 'flow' opgewekt (door melodie, liederenkeus en begeleiding). Dat kan dwingend worden. Zeker als dit opgewekte gevoel ervaren wordt of benoemd wordt als de werking van de Geest. Maar de Geest is niet gebonden aan zulke 'programmering'.

Goed inpassen!

- Geef de opwekkingsliederen een evenwichtige theologische plek in de liturgie.
  - Passend bij de plaats in de liturgie en bij de Woordverkondiging in die dienst.
  - Blijf ook Psalmen zingen; anders blijven we achter bij Christus, die zich juist zo sterk in de Psalmen herkende.
  - Het bezingen van de overwinning in Christus is nog geen 'overwinningstheologie'.
  - Bezing ook het geschenkkarakter, de strijd en de aanvechting van het geloof.
  - Probeer niet de hele dogmatiek terug te vinden in één lied.
- Muzikaal en praktisch

- Er kan voor gekozen worden om opwekkingsliederen vooral in bijzondere diensten een plek te geven, ook kan de keuze gemaakt worden ze binnen 'gewone' diensten te combineren met de Psalmen en gezangen. Deze keus om te variëren binnen of tussen de diensten is aan de plaatselijke kerk. Zorg in ieder geval altijd voor een stijlvol geheel, in goed overleg met de begeleiders. Werk aan een begeleiding zoals past bij deze liederen, en bij de gemeente.
- Zorg voor een goede introductie in de gemeente, voorkom vervreemding en houd rekening met (on)bekendheid van de liederen.
- Het is aan de plaatselijke kerk de auteursrechten goed te regelen.

2. Illustratie

Na de algemene handreiking bespreken we een aantal opwekkingsliederen als illustratie. Hoe pas je de handreikingen toe? Om het gesprek hierover in de gemeenten te dienen. Veel Opwekkingsliederen zijn niet onschrijftuurlijk te noemen, maar het geheel van de bundel kent eenzijdigheden. Ook voor de samenstellers van de bundel 'Opwekking' waren deze liederen altijd al bedoeld als aanvulling op bestaande bundels. Met deze bespreking willen we illustreren wat we bedoelen met een evenwichtig gebruik van opwekkingsliederen in de gereformeerde liturgie.

a. Niet het vrome gevoel centraal, wel beleving van het geloof

Opw. 488: 'Heer ik kom tot U'

Dit lied is geselecteerd, maar is dat wel terecht? Is dit niet een vorm van 'aanrakingstheologie', zoals in meer Opwekkingsliederen? Met al deze 'gevoelsmatige', ervaringsgerichte 'zweverige' begrippen: 'liefde voelen stromen, dichtbij uw hart, uw schoonheid zien, zweven op de wind'. Is dit nog het geloofsmatige spreken, dat we slechts zien door geloof? Wordt hier alles gezet op de noemer van het 'als ik het voel, dan kan God werken'? Voeg daar nog eens bij dat de melodie de tekst hier sterk ondersteunt en aan een 'zweefgevoel' bijdraagt, dan kan het op een aparte manier dichtbij komen, waardoor het bij sommigen diepe snaren raakt, maar bij anderen vervreemding oproept.

Toch hebben deputaten dit lied geselecteerd. Zeker, het kan gaan draaien om het opwekken van een gevoelige sfeer. Maar toch, hier wordt over het omvormingsproces gesproken dat er is in de vertrouwelijke omgang met God: door het geloof hebben we toch de nieuwe mens aangetrokken, die steeds meer vernieuwd wordt (Kol.3,10 in een mooie combinatie van actief en passief spreken). Het gaat hier over de binnenkant van het geloof, de geloofsbeleving: Gods liefde werkt wat uit: trots en twijfel wijken. En dat is in dit lied niet alleen gevoel, maar ook dienen, aansluitend bij het gebed 'leer mij uw wil'. Als het te traag wordt uitgevoerd kan het zwijmelig worden. Maar de inhoud laat het geloof dichtbij komen. Niet het gevoel centraal, maar er is wel beleving van het geloof.

Een kanttekening en zelfs correctie is hier ook nodig. We stemmen in met dr. G. van den Brink die zegt: "in dit soort in onze belevingscultuur populaire 'gevoelsliederen' [komt] de dimensie van het geloof gemakkelijk tekort. Wij worden niet behouden door wat we al of niet voelen of meemaken aan 'gevoelsovervloed', maar door het geloof in de betrouwbaarheid van Gods beloften. Op die beloften kunnen we aan, ook als we er helemaal niets van voelen. Lieder die dáárvan zingen zijn in de Opwekkingsbundel – letterlijk en figuurlijk – minder in tel." (p.48). Van den Brink ziet hier een thematische eenzijdigheid in Opwekkingsliederen, die contrasteert met de veelzijdigheid van de Psalmen.

De vele 'voel-elementen' kun je niet zomaar afschrijven als 'slechts therapeutisch' jargon. Maar als juist dit type opwekkingsliederen steeds een plek krijgen in de liturgie, dan wordt het eenzijdig. Dan kan het door dit accent overkomen (of: de werking hebben) dat je dit zo móet voelen, en dat God dán pas echt dichtbij is. De gezonde bedding van de verbondsleer is dan nodig, niet alleen in de verkondiging maar ook in de keuze van de liederen. Gods beloften dragen je. Je bent Gods kind ook als je (tijdenlang misschien) niets voelt.

b. Gods soevereiniteit en onze verantwoordelijkheid

Opw. 599: 'Nog voordat je bestond'

Dit lied is niet geselecteerd, want als er dan één lied afgewezen moet worden om remonstrantse trekken, zou het dan niet dit lied zijn? Het lied bevat deze regels: 'Omdat Hij van je hield, gaf Hij zijn eigen Zoon. Hij wacht alleen nog maar totdat je komt.' Het bezingt de liefde van God en er klinkt de

